

KULTURFREDAG

42 DENNE UKEN GÅR VI TIL RØTTENE OG DRIKKER EN GOD GAMMELDAGS PILS.

42 VI HAR VÆRT I DALA OG LØTEN, MEN DEN BESTE BIFFEN FIKK VI SERVERT I MOELV.

44 ALT VAR SOM DET SKULLE VÆRE, DA VI VAR PÅ BESØK HOS ALBERT ÅBERG.

SKATTEJAKT: PÅ LOFT OG KJELLER HOS HENRIETTE SCHØNBERG ERKEN

Norges første matsenter

I disse dager er det «skattejakt» hos Henriette Schönberg Erken på Dystingbo. For hverdagstingene etter denne landsmøderen har ligget og ventet på å bli løftet fram til det lys hun fortjener.

■ RIDABU

Turid Andreassen Lie
974 25 016 / tli@h-a.no

– Jeg har samla alt jeg har funnet etter bestemor, men jeg visste ikke at det skulle bli så aktuelt, humrer Bror (Edvard) Erken, dagens eier av Dystingbo og ivaretaker av arven etter sin formidable bestemor. Kvinnen som i første halvdel av forrige århundre lærte Norge moderne husholdning. Knappt hørt om henne sier du? Sjekk tallerkenen din da. At du bør spise, en tredel grønnsaker, en tredel hovedrett og en tredel poteter og få inn vitaminer er det hun som har lært deg. Kulturhistoriker Sjur Harby, som leder prosjektet for å registrere gjenstander fra Schönberg Erkens liv og virke, har med Brors og kusine Vesla (Henriette) Westgaards velsignelse fått tråle kriker og kroker, loft og kjeller, og finner spennende spor. Prosjektet tok til nå i september, men allerede dekker han opp en buffé av gulnede avisklipp med kryss i marginen, notater, utenlandske kokebøker, gamle bilder, tidstypiske kjøkkenredskaper og sykepleieutstyr. For mens alle de andre kostholdspio-

nerenes hjem for lengst er borte, er Dystingbo vidunderlig komplett.

NASJONSBYGGER

– I et tilsynelatende mannsdominert samfunn fantes det kvinner med stor samfunnsmessig innflytelse. Schönberg Erken var en folkeopplyser, en nasjonal strateg som ikke sto tilbake for de mennene som i dag blir regnet som nasjonens byggmestre, sier Sjur Harby.

– Snart utkommer biografi om henne. Ville den blitt annerledes dette materialet i ryggen?

– Kanskje, Puslespillbitene ligger her. Nå ser vi hva som inspirerte henne, her ble bildene til kokebøkene tatt, servisene er her ennå, ja til og med epletrærne hennes står ennå i hagen. Og her har vi de siste tidsvitnene, Bror og Vesla, som ennå husker og kan fortelle om sin «Bubu» og livet her, som ennå husker etagildene etter fotoseansene til kokebøkene og som er villige til å dele sin arv med oss. Det er på høy tid og i siste liten dette blir gjort. Og det vi finner avdekker ikke bare Schönberg Erken, men lærer oss også å forstå vårt kosthold i dag, sier Harby, og regner med å ha fullført registreringen innen jula kommer.

Se også kommentar side 26–27.

SKATTEJAKT: Kulturhistoriker Sjur Harby har med Henriette Schönberg Erkens barnebarns velsignelse gått på skattejakt på

BUBU: Tre generasjoner Henriette på trettitallet.

Husker sin «Bubu»

Med tre Henrietter på garden, ble bestemor «Bubu», mor Lillemor, og vesla Vesla. For henne betydde «Bubu» alt.

Turid Andreassen Lie
974 25 016 / tli@h-a.no

– Jeg kunne nesten ikke eksistere uten henne, sier Henriette Vesla Westgaard i dag og tenker tilbake på stundene å ta «Bubu på Dystingbo, og på de par månedene i året «Bubu» kom hjem til dem på Dælid og bodde i foråden på ferie. Hun husker den lille stutte matfotografen fra Teigen Kunstfoto-

atelier, Oslo, som fikk onga på kniser'n, når han dukket inn under kamerakledet, hun husker hvor respektfullt mormor ble behandlet av folk, hun husker rett og slett mennesket Henriette Schönberg Erken, en av de viktigste pilarene i hennes liv.

Søskenbarnet Bror er ti år yngre og har ikke like sterke erindringer. Men også han husker mormor og venninnen, Sigrid Sælid, som kom på besøk med sin flotte Horshbil og uniformert sjåfør, den samme som fraktet kongen trygt til Elverum under flukten i 1940.

” Schönberg Erken var en folkeopplyser, en nasjonal strateg.

OSLO

Falchs sjette humorbok

Har hamarmannen Sigmund falch gjort høstens morsomste bok?

Sigmund Falch har et eget blikk for morsomme og pussige detaljer i gamle fotografier. **Stadig flere lesere har da også fått øynene opp for Falchs bøker, og nå kommer bok nummer seks i serien, som fra før teller «Ingen fridde i**

Jølster», «**Dei tek ikkje tran i Texas»**, «**Redlight Setesdal»**, «**Dei likar ikkje grovisar i Rotary»** og «**Ho peika på Ceylon og viste ein pupp»**. «**Levande varde i Lom»** er tittelen på årets bok, som følger opp linjen fra de fem første.

SIGMUND FALCH: Startet en suksess-serie med «Ho peika på Ceylon og viste ein pupp».

OSLO

Kolstø med nytt album

Hanne Kolstø holder tempoet oppe, og i høst slipper hun sitt tredje soloalbum på like mange år.

Albumet «Stillness and Panic» befinner seg i et landskap med elektronika, kassegitar, bilmotorer og farens brassband i Sykkylven.

Dystingbo. Fra kriker og kroker, loft og kjeller henter han fram nye biter i puslespillet om nasjonalmoderens liv og virke. FOTO KRISTIAN EINANG

NASJONSBYGGER: En nasjonsbygger av hennes rang fortjener å bli minnet. Hva med et mathistorisk senter nettopp her? sier Harby og Vesla Westgaard. FOTO KRISTIAN EINANG

SKOLE: Henriette Schønberg Erken startet Norges første skole for husstellærere på Dystingbo.

DYSTINGBO: Planene for Åker gikk i vasken. Men Dystingbo er et logisk alternativ til et nasjonalt mathistorisk senter i Vang. FOTO KRISTIAN EINANG

Mathistorisk senter?

– I nasjonal betydning står ikke dette hjemmet tilbake for Rolf Jacobsens hjem i Skappels gate 2. Hedmark har en unik mathistorisk arv, og her kan den samles og fortelles.

Planene om et mathistorisk senter på Åker gård gikk i vasken. Men rett over riksvegen ligger Dystingbo. Både Sjur Harby og Henriette Schønberg Erkens barnebarn ser at et mathistorisk senter på nettopp Dystingbo hadde vært både logisk og riktig.

– Vi må gripe sjansen før toget er gått. Vi kan jo ikke la oslofolk

fortelle historien vår, sier Sjur Harby, som ønsker en relansering av matsenterplanene, i omskalert utgave, med Dystingbo som formidlingssenter i Henriette Schønberg Erkens ånd. Intet annet sted i landet enn nettopp denne delen av Vang. Med Hanna Winsnes først og dernest Henriette Schønberg Erken, har hatt så stor betydning for norsk kosthold og helse.

– Det hadde vært flott, sier Vesla men håper ideen slår bedre igjennom enn forsøkene på å oppkalt en liten gatestubbe i Rida-bu etter mormoren.

FAKTA

Norges matmor

■ Maren Karoline Henriette Schønberg Erken grunnla Norges første skole for husstellærere, på Dystingbo. Hun ble landskjent for sine kokebøker, og drev også utstrakt kursvirksomhet rundt omkring i landet, både om ernæring og kunsten å takle nye teknologiske utfordringer på kjøkkenet, som å koke elektrisk. ■ Registreringsprosjektet er støttet av Norsk kulturråd og Sparebanken Hedmark, og gjennomføres i samarbeid med Hedmarksmuseet.